

Nr 38.

Bevillningsutskottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker, jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 28 januari 1949 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 24, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade

Förslag

till

förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker.

Härigenom förordnas, att förordningen den 8 juni 1923 angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker,¹ vilken jämlikt förordning den 30 januari 1948 (nr 18) gäller intill utgången av juni månad 1949, skall äga fortsatt giltighet intill utgången av juni månad 1950.

I propositionen har till en början lämnats en redogörelse för skärpningarna i den indirekta beskattningen i syfte att överbalansera budgeten. I detta hänseende har i propositionen anförts följande.

Vid 1948 års riksdag (vårsessionen) behandlades ett flertal förslag till skatteskrpningar på den indirekta beskattningens område, genom vilka skatteskrpningar åsyftades att uppnå en överbalansering av budgeten för budgetåret 1948/49. Dessa förslag hade i första hand utarbetats inom 1947 års konsumtionsskatteberedning. Enligt direktiven för denna beredning borde eftersträvas att ernå en överbalansering av budgeten för budgetåret 1948/49 av sådan storleksordning, att utgifterna å kapitalbudgeten därigenom täcktes. I beredningens förslag, vilka framlades i särskilda skrivelser till Kungl. Maj:t den 20 december 1947 och den 18 mars 1948, ut-

¹ Senaste lydelse av förordningen se 1933:399, 1937:246, 1941:254, 1943:257 och 316 samt 1948:18.

talades under hänvisning till vad i direktiven sålunda anförts, att beredningen vid fullgörandet av sitt uppdrag ansett, att ett belopp om cirka 500 miljoner kronor borde för budgetåret 1948/49 tillföras statsverket genom skärpt indirekt beskattning.

Beträffande den närmare innebörden av de på grundval av konsumtionskatteberedningens förslag genomförda skatteskräpningarna må här nämnas följande.

1) *Spritdrycker*. I propositionen den 3 januari 1948, nr 7, föreslogs sådan ändring i förordningen angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker, att omsättningsskattens grundavgift skulle höjas från 7 till 9 kronor för liter. Förslaget bifölls av riksdagen.

2) *Vin*. I nyssnämnda proposition förordades vidare, att beskattningen av vin skulle skärpas på så sätt att omsättningsskattens procentavgift höjdes från 50 till 60 procent samt att minimiavgifterna för starkvin höjdes med en krona 50 öre per liter. Även detta förslag bifölls av riksdagen.

3) *Maltdrycker*. I samma proposition föreslogs, att skatten å maltdrycker skulle höjas från 30 till 39 öre per liter beträffande maltdrycker av andra klassen samt från 54 till 72 öre per liter i fråga om maltdrycker av tredje klassen. Vidare föreslogs, att en särskild beskattning skulle införas i fråga om viss maltdryck av första klassen, nämligen i fråga om s. k. lagrat svagdricka. Denna skatt skulle enligt förslaget utgå med 18 öre för liter. Förslaget i dessa delar godkändes av riksdagen, dock med den jämkningen att skatten för lagrat svagdricka bestämdes till 9 öre för liter.

4) *Läskedrycker*. I samma proposition föreslogs en höjning av skatten å läskedrycker från 12 till 18 öre för liter. Förslaget bifölls av riksdagen.

Samtliga de under 1)–4) angivna förslagen behandlades i bevillningsutskottets betänkande nr 2 och i riksdagens skrivelse nr 16 (jfr sv. förf.saml. 1948: 18–22). Dessa skatteskräpningar trädde i kraft den 1 februari 1948.

5) *Tobaksvaror*. I propositionen den 3 januari 1948, nr 6, förordades, att tobaksskatten (myckenhetsskatten) för inom riket tillverkade varor skulle höjas för cigarrer från 0,8 till 2,0 öre, för cigarrcigarretter från 0,4 till 1,0 öre och för cigarretter från 0,2 till 0,45 öre, allt per styck, samt för röktobak från 1,50 till 2,75 kronor, för tuggtobak från 1,00 till 2,00 kronor och för snus från 0,75 till 1,00 krona, allt per kilogram, ävensom att skatten för importerade cigarretter skulle höjas från 1,3 till 1,7 öre per styck. Enligt vad i propositionen vidare uttalades borde de nya skattesatserna träda i kraft den 1 februari 1948. Detta förslag antogs av riksdagen (bevillningsutskottets betänkande nr 1, riksdagens skrivelse nr 15, sv. förf.saml. 1948: 17).

6) *Nöjesskatt*. I propositionen den 3 januari 1948, nr 8, förordades att nöjesskatten för biografföreställning — som enligt 1945 års förordning om nöjesskatt utgick med 15 procent, om biljettpriset icke översteg en krona, och eljest med 15 procent av en krona och 30 procent av återstoden av biljettpriset — skulle höjas till 30 procent, om biljettpriset icke översteg en krona, och eljest till 30 procent av en krona och 45 procent av återstoden

av biljettpriset. Vidare föreslogs i samma proposition den ändringen, att nöjesskatten för biografföreställningar skulle fördelas med tre fjärdedelar till staten och en fjärdedel till kommunen. Dessa förslag antogs av riksdagen, som fastställde dagen för ikraftträdandet till den 2 februari 1948 (bevillningsutskottets betänkande nr 3, riksdagens skrivelse nr 17, sv. förf.saml. 1948: 24).

7) *Varuskatt*. I propositionen den 3 januari 1948, nr 10, föreslogs bland annat vissa höjningar av de sedan år 1941 gällande skattesatserna för ett flertal varuskattepliktiga varor. Sålunda föreslogs en höjning av skattesatserna för choklad- och konfityrvaror från 40 till 60 procent av beskattningsvärdet, för essenser och extrakter, avsedda för beredning av alkoholhaltiga drycker, från 75 till 100 procent av nämnda värde samt för vissa kemisk-tekniska preparat — såsom parfym, hårvatten samt preparat för behandling av naglar, ögonhår och ögonbryn — från 20 till 40 respektive 75 procent av nyss angivna värde. Dessa förslag antogs, med vissa jämkningar i fråga om beskattningens omfattning m. m., av riksdagen. De sålunda beslutade ändringarna trädde i kraft den 1 mars 1948 (bevillningsutskottets betänkande nr 9, riksdagens skrivelse nr 50, sv. förf.saml. 1948: 66).

8) *Bensin och brännolja*. I propositionen den 3 januari 1948, nr 5, framlades förslag om skärpt beskattning av motorfordon och drivmedel till sådana fordon. Sålunda föreslogs uttagandet av en särskild skatt å personbilar och motorcyklar, avsedda för personbefordran, för tiden den 1 mars 1948—den 28 februari 1949. Vidare föreslogs, att särskilda tilläggsskatter skulle uttagas för tiden från och med den 1 mars 1948 med 20 öre litern för bensin och 15 öre litern för sådana brännolja som användes för drivande av automobil. Därjämte föreslogs uttagande av en lagerskatt å bensin som fanns inom riket den 1 mars 1948 med 20 öre för liter. Riksdagen avlog förslaget om uttagandet av en särskild skatt å personbilar och motorcyklar. Beträffande beskattningen av drivmedel fastställde riksdagen tilläggsskatten å bensin till 27 öre för liter och tilläggsskatten å brännolja till 20 öre för liter, varjämte lagerskatten å bensin bestämdes till 27 öre för liter. Den skärpta drivmedelsbeskattningen trädde i kraft den 1 april 1948. (Se bevillningsutskottets betänkande nr 8 och memorial nr 14, riksdagens skrivelse nr 61, sv. förf.saml. 1948: 81—83.)

9)—11) *Totalisator-, tips- och lotterimedel*. I propositionen den 3 januari 1948, nr 9, hemställde Kungl. Maj:t om riksdagens bemyndigande att vidtaga åtgärder för ökning av statsverkets andel i totalisator, tips- och lotteri-medlen på nedan angivna sätt, nämligen

a) genom överföring till statsverket av — utöver de belopp som enligt dithills gällande föreskrifter skulle till statsverket överföras — ytterligare 10 procent av insatserna vid totalisatorspel, vilken ändring borde träda i tillämpning den 1 april 1948;

b) genom höjning av priset för deltagande i av Aktiebolaget Tipstjänst an-

ordnade tippningstävlingar från 25 till 30 öre för varje rad, vilken höjning borde genomföras från och med den 1 juli 1948; samt

c) genom höjning av priset för lottsedel i Svenska penninglotteriet aktiebolag från 10 till 12 kronor för varje lottsedel, vilken höjning borde gälla i fråga om lottsedlar som försålles till dragningen i maj 1948 och senare dragningar.

Propositionen bifölls av riksdagen (bevillningsutskottets betänkande nr 6, riksdagens skrivelse nr 26).

12) *Pappersskatt*. I propositionen den 16 april 1948, nr 215, föreslogs uttagandet av en tillverkningskatt — med 15 öre för kilogram — å papp och papper, som inom riket tillverkades för avsalu, samt å papp och papper som hit infördes. Denna beskattning skulle enligt propositionen träda i kraft den 1 juli 1948. Propositionen bifölls av riksdagen (bevillningsutskottets betänkande nr 48, riksdagens skrivelse nr 292, sv. förf.saml. 1948: 283).

I de under 1)—12) omnämnda propositionerna framhölls särskilt att de däri föreslagna skatteskärpningarna, som åsyftade att åstadkomma den överbalansering av budgeten som i dåvarande läge finge anses ofrånkomlig, vore av tillfällig natur och att frågan om skatteskärpningarnas fortbestånd med hänsyn härtill borde prövas av 1949 års riksdag. Såvitt angår den under 12) omnämnda propositionen anfördes därutöver att i författningen i ämnet borde uttryckligen angivas — för att pappersskattens tillfälliga natur skulle särskilt understrykas — att skatten skulle utgå för endast ett år, räknat från och med den 1 juli 1948. Samtidigt uttalades dock, att genom en sådan tidsbegränsning det alternativet icke uteslötes att frågan om skattens fortbestånd efter nyssnämnda dag upptoges till prövning av 1949 års riksdag. Vid riksdagsbehandlingen av nu ifrågakvarande propositioner underströk bevillningsutskottet dessa uttalanden, och riksdagen godkände vad utskottet anförde härutinnan.

Beträffande frågan om skatteskärpningarnas fortbestånd för tiden efter juni 1949 har *departementschefen* i propositionen nr 24 anförde följande:

»Såsom framgår av den förut lämnade redogörelsen underströk 1948 års riksdag att nu ifrågakvarande skatteskärpningar vore av tillfällig natur och att frågan om deras fortbestånd borde prövas av 1949 års riksdag.

Beträffande nämnda fråga torde jag få hänvisa till mina uttalanden till statsrådsprotokollet den 3 januari 1949 i samband med framläggandet av finansplanen och beräkningen av inkomsterna å driftbudgeten för budgetåret 1949/50. Enligt vad jag då uttalade i fråga om den samhällsekonomiska balansen och budgeten (se Bilaga 1 till 1949 års statsverksproposition s. 7) förutsattes i budgeten för budgetåret 1949/50, att de vid 1948 års riksdag beslutade extra ordinära skattehöjningarna — med ett ur statsfinansiell synpunkt oväsentligt undantag (totalisatormedlen) — skulle bibehållas, varemot några ytterligare höjningar av dessa skatter icke föresloges i stats-

verkspropositionen. Enligt vad jag vidare uttalade kunde erfarenheterna av den ekonomiska utvecklingen under den närmaste tiden avvaktas, innan definitiv ståndpunkt togs till frågan om en överbalansering skulle anses nödvändig i vidare omfattning än den i budgetförslaget upptagna.

Enligt min uppfattning böra de vid 1948 års riksdag beslutade skattehöjningarna — med nyssnämnda undantag — oförändrade fortbestå under nästkommande budgetår. De ifrågavarande skatteskärpningarna äro i flertalet fall formellt icke tidsbegränsade utan ha fastställts att gälla tills vidare. Endast skatterna å spritdrycker och papper äro tidsbegränsade och gälla till och med den 30 juni 1949. Med undantag för sistnämnda båda skatter erfordras sålunda intet formligt beslut av riksdagen för ett fortsatt uttagande av de skärpta skatterna. I enlighet med vad som förutsattes av 1948 års riksdag bör emellertid årets riksdag — i samband med prövning av det förslag om fortsatt uttagande av skärpt skatt å spritdrycker, som jag i det följande framlägger — jämväl taga ställning till frågan om bibehållande under nästkommande budgetår av de skattehöjningar, som formellt äro fastställda att gälla tills vidare. Såsom jag inledningsvis erinrat genomfördes de ifrågavarande skattehöjningarna för att få till stånd en sådan överbalansering av budgeten, som i dåvarande läge ansågs nödvändig. Den fråga, som riksdagen nu har att taga ställning till, avser sålunda i själva verket huruvida för nästkommande budgetår en överbalansering av budgeten av den storleksordning, som förutsatts i statsverkspropositionen, skall anses erforderlig.

Jag torde i detta sammanhang vidare få nämna, att jag avser att framlägga förslag om förlängning av giltighetstiden för förordningen om pappersskatt först vid ett senare tillfälle i samband med att jag framlägger förslag till vissa jämkningar i nämnda förordning.

Vad slutligen angår frågan om fördelningen av totalisatormedlen avser jag att, såsom i statsverkspropositionen omnämnts, för innevarande års riksdag framlägga förslag om vissa ändringar härutinnan. Detta ärende kommer jag att anmäla senare denna dag.»

I anslutning härtill må nämnas, att Kungl. Maj:t i särskilda propositioner till innevarande års riksdag framlagt förslag beträffande vissa av nu ifrågavarande indirekta skatter. Sålunda har Kungl. Maj:t i propositionen nr 25 hemställt om riksdagens bemyndigande att föreskriva ändrade grunder för fördelningen av totalisatormedel. Sistnämnda proposition, som behandlats i bevillningsutskottets betänkande nr 8, har bifallits av riksdagen. Vidare har Kungl. Maj:t i propositionen nr 72 framlagt bl. a. förslag till förordning angående ändring i förordningen den 11 juni 1948 (nr 283) om pappersskatt samt om fortsatt giltighet av förordningen. Utskottet har i sitt betänkande nr 22 behandlat sistberörda proposition i vad den avser ändringar i förordningen om pappersskatt. Vad utskottet i sistnämnda betänkande hemställt har riksdagen bifallit.

Vad härefter angår frågan om fortsatt giltighet av 1923 års förordning angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker får utskottet hänvisa till propositionen (s. 6—7).

Till utskottet ha hänvisats nedan upptagna motioner, vilka i detta sammanhang påkalla uppmärksamhet.

Motioner som beröra samtliga skärpningar i den indirekta beskattningen.

1) de likalydande motionerna I: 218 av herrar *Öhman* och *Norling* samt II: 272 av herr *Hagberg* i Luleå m. fl., vari hemställts, »att riksdagen måtte besluta upphäva de vid 1948 års riksdag antagna förordningarna om skattekärpning på tobaksvaror, spritdrycker, vin, maltdrycker, läskedrycker, nöjen, chokladvaror, kemisk-tekniska preparat m. m., bensin, brännolja, totalisatormedel, tipsmedel, lottsedlar och papper»;

Motioner angående nöjesskatten å biografföreställningar.

2) de likalydande motionerna I: 103 av fru *Svenson* m. fl. samt II: 121 av herrar *Ericsson* i Näs och *Larsson* i Luttra, vari hemställts, »att riksdagen måtte besluta sänka nöjesskatten vid biografföreställningar till högst 20 %, där sådana arrangeras av samlingslokaläggande föreningar»;

3) motionen I: 217 av herr *Nordenson*, vari yrkats, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning om möjligheten att åstadkomma en sänkning av nöjesskatten för biografföreställningar och att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen snarast möjligt framlägga förslag i ärendet»;

4) motionen II: 271 av herrar *Spångberg* och *Ericsson* i Näs, vari hemställts, »att riksdagen måtte besluta att 20 procent av de skattebelopp som influtit vid visning av svensk film på lämpligt sätt direkt och omedelbart tillföras vederbörande svenska producent»;

Motioner rörande beskattningen av bensin och brännolja m. m.

5) de likalydande motionerna I: 232 av herr *Näsgård* m. fl. och II: 295 av herr *Jonsson* i Skedsbygd m. fl., vari hemställts, »att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 24 måtte besluta avskaffa tilläggsskatten å bensin och brännolja från och med den 1 juli 1949»;

6) de likalydande motionerna I: 233 av herr *Carl Eric Ericsson* m. fl. och II: 298 av herr *Birke* m. fl., vari hemställts, »att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 24 måtte upphäva förordningarna om tillfällig skatt å bensin och brännolja för drivande av automobil (SFS 1948: 81—83) från och med den 1 juli 1949»;

7) motionen II: 297 av herrar *Åhman* och *Rosén*, vari hemställts, »att riksdagen måtte besluta, att fordonsskatten å bensindrivna lastautomobiler sänkes med 50 % under den tid, som den skärpta beskattningen å drivmedel uttages»;

Motioner rörande bensinransoneringen m. m.

8) de likalydande motionerna I: 298 av herr *Bergvall* m. fl. och II: 379 av herr *Ohlin* m. fl., vari hemställts — förutom om viss sänkning av den statliga inkomstskatten — att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa att Kungl. Maj:t måtte omedelbart vidtaga åtgärder för bensinransoneringens avskaffande;

Motioner angående pappersskatten m. m.

9) de likalydande motionerna I: 255 av herr *Domö* m. fl. samt II: 320 av herrar *Hjalmarson* och *Staxäng*, vari hemställts bl. a., att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts i propositionen nr 72 framlagda förslag om fortsatt giltighet av förordningen den 11 juni 1948 (nr 283) om pappersskatt;

Motion angående engångsskatt å förmögenhet.

10) motionen II: 124 av herr *Persson* i Landafors m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att uttaga en engångsskatt på större förmögenheter i enlighet med i motionen angivna riktlinjer samt föranstalta om utarbetandet av nödvändig författningstext.

De ovannämnda motionerna äro väckta: de under 1)—4) och 10) angivna vid riksdagens början, de under 5)—7) angivna i anledning av den ifrågasvarande propositionen nr 24, den under 8) angivna i anledning av propositionen nr 181 angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1949/50, m. m., samt den under 9) angivna i anledning av den ovannämnda propositionen nr 72 angående pappersskatt.

Såsom framgår av utskottets nedan intagna yttrande kommer utskottet att i särskilda betänkanden behandla vissa av de yrkanden som framförts i förenämnda motioner. Utskottet kommer icke att i förevarande betänkande taga slutlig ställning till de under 1) angivna motionerna, såvitt fråga är om upphävande av pappersskatten, ej heller till motionerna under 2)—4) samt 9). Beträffande motionerna under 8) har utskottet för avsikt att i förevarande betänkande upptaga till slutlig granskning yrkandet rörande bensinransoneringens omedelbara avskaffande.

Beträffande det närmare innehållet i de motioner, vilka utskottet kommer att behandla i detta betänkande, får utskottet, i den mån redogörelse härför ej lämnas i det följande, hänvisa till motionerna I: 218, II: 295, II: 298, II: 297, II: 379 och II: 124.

I de likalydande *motionerna I: 218 och II: 272* har anförts, att enligt nationalbudgetdelegerades mening något s. k. köpkraftsöverskott på konsumtionsvaruområdet icke längre finnes. Den samhällsekonomiska balans, som

tidigare ansetts rubbad, vore enligt den för årets riksdag framlagda prognosen rörande den ekonomiska utvecklingen återställd. De motiveringar som vid fjolårets riksdag anfördes för skatteskärpningen vore således icke längre gångbara, men ändå förutsattes i statsverkspropositionen att skatteskärpningen för konsumtionsvaror skulle förlängas. Det erkändes numera allmänt att det skattetryck, som vilade på de mindre och medelstora inkomsttagarna, vore så stort att en revidering av hela skattesystemet vore påkallad. Skattetrycket hade ökat med 300 procent från 1939 till 1949. Den indirekta beskattningen verkade i synnerlig grad orättvis, då framför allt de lägsta inkomsttagarna drabbades hårdast. Enbart genom beskattningen av motorfordon, bensin, övriga trafikmedel, tobak, sprit och nöjen skulle statskassan under budgetåret 1949/50 tillföras icke mindre än 1 668 300 000 kronor. Av denna summa beräknades i runt tal 500 miljoner komma från de vid 1948 års riksdag genomförda skattehöjningarna. Denna beskattning motverkade direkt det i andra sammanhang från statsmakterna framförda önskemålet att hålla priserna nere för att kunna bemästra de inflationsdrivande krafterna. De höjda skatterna på konsumtionsvaror hade medfört ansenliga prisstegringar och till väsentlig del bidragit till den höjning av levnadskostnaderna på ungefär 10 procent, som skedde under 1948. Ett slopande av dessa skattehöjningar skulle, under förutsättning att priskontrollen effektiviserades, medföra en betydande sänkning av prisnivån och en motsvarande höjning av realinkomsterna.

I de likalydande *motionerna I: 232 och II: 295* har erinrats om att vid 1948 års riksdag från bondeförbundshåll yrkades avslag på höjningen av bensinskatten. De skäl, som därvid framfördes mot denna form av köpkraftsindragning — vilken medförde en allmän fördyring av biltransporterna — hade fortfarande aktualitet. En fördyring av varutransporterna medverkade starkt till höjda levnadskostnader, och stegringar av varupriserna hade skett. Dessa ökade kostnader drabbade i största utsträckning landsbygden. Givetvis måste de långa avstånden på landsbygden medföra, att skattehöjningen här träffade hårdare, vartill komme att det här huvudsakligen gällde råvarutransporter. Ehuru viss subventionering skett på en del områden, kvarstode dock genom denna skatt en orättvis belastning för landsbygdens befolkning, som verkade hämmande på landsbygdens ekonomiska liv. Varje beskattningsform, som i sin tur medförde att subventioner måste tillgripas för att motverka följderna av skatten i fråga, måste framstå såsom oriktig. Skattens upptagande och subventionernas utgörande fordrade omfattande manuellt arbete, vartill komme en utökad pappersexercis. Trots den genomförda höjningen av bensinskatten infördes bensinransonering, vilken vore ganska överflödig. Men denna ransonering hade liksom andra liknande åtgärder en hämmande tendens, i det att den bunde en avsevärd mängd arbetskraft och åstadkomme onödig pappersförbrukning. Det praktiserade restitutionsförfarandet, som måst tillgripas när det gällde förbrukningen av bensin för jordbrukets behov, vore behäftat med många brister, vilka i och för sig borde

anses utgöra tillräckliga motiv för den tillfälliga bensinskattens omedelbara avskaffande. De hittills genomförda restitutionerna på detta område hade visat sig otillfredsställande såväl till innehåll som i tillämpning. För en mycket stor del av den bensin, som förbrukades i jordbruket, beviljades nämligen icke någon restitution; detta vore förhållandet beträffande förbrukning till bl. a. mjölkmaskiner, traktorer för stenröjning m. m. Därtill komme den onaturligt höga belastning, som genom skatten drabbade skogsbrukets och fiskets utövare. Dessa yrkesutövare hade hittills icke kommit i åtnjutande av någon restitution. Bensinskatt höjningen beräknades år 1948 inbringa 178,5 milj. kronor, vilket belopp, såvitt nu kunde bedömas, komme att avsevärt överskridas. Någon uppgift över det allmännas kostnader i fråga om restitutionerna och de ytterligare ersättningar för tjänsteresor i allmän tjänst som förorsakades av den höjda bensinskatten hade ej företetts, men säkerligen vore dessa kostnader avsevärda. Vidare borde framhållas, att skatterna å motorfordon och drivmedel vore avsedda att bestrida kostnaderna för vägbyggnader o. d. Under nuvarande förhållanden överfördes emellertid dessa medel till budgetutjämningsfonden, under det att vägbyggnader och vägförbättringsarbeten praktiskt tagit låge nere och anslaget till underhåll av vägarna starkt beskurits.

I de likalydande *motionerna I: 233 och II: 298* har framhållits, att syftet med den höjda bensinskatten delvis varit att söka undvika ransonering av bensin. Denna förutsättning hade likväl icke hindrat att i slutet av samma månad, som skattehöjningen trätt i kraft, en sträng ransonering av bensinförbrukningen genomfördes. Den tid som förflutit sedan tilläggsskatterna infördes hade givit vissa erfarenheter, som kunde ligga till grund för en bedömning av de farhågor som yppades i samband med förslaget behandling. Det vore ovedersägligt, att skattehöjningarna dels haft en produktionshämmande effekt och dels medfört en ogynnsam förskjutning av produktionens inriktning. Särskilt borde konsekvenserna för våra exportnäringsar av de förhöjda transportkostnaderna uppmärksammas. Därigenom minskades dessa näringars konkurrenskraft på världsmarknaden, vilket i nuvarande läge kunde få följder för hela vårt näringsliv. Ytterligare en omständighet av allvarlig art, som icke tillräckligt beaktades föregående år, vore lastbilstrafikens svårigheter. Motionärerna ville även erinra om att — samtidigt som vägunderhåll o. d. eftersattes — motorismen finge bestrida en del av kostnaderna för statens övriga investeringsverksamhet, vilket måste betecknas såsom en orättvis särbeskattning. Därtill komme att detta tvångslån från bilismen enligt gjorda utfästelser skulle återbetalas, vilket medförde ökat behov av statsinkomster i framtiden. Landsbygden med dess stora avstånd och beroende av landsvägstrafiken missgynnades av den höga bensinskatten. Några skäl för denna extra beskattning av landsbygdens folk hade lika litet kunnat anföras som för den faktiska merkostnad den förhöjda bensinskatten betydde för alla med lång väg till arbetet. De betänkligheter, som vid 1948 års riksdag framfördes mot tilläggsskatterna på motorbränsle, syntes fort-

farande vara lika giltiga, och de gjorda erfarenheterna underströke endast nackdelarna av denna skatteform. I frågan om fortsatt överbalansering av budgeten hänvisade motionärerna till vad i denna fråga anfördes i motionerna I: 175 och II: 237 vid 1948 års riksdag samt reservationerna av herrar Ve-lander, Wehtje, Hagberg i Malmö och Henriksson till bevillningsutskottets betänkande nr 8 vid samma riksdag.

I *motionen II: 297* har uttalats, att den skärpta beskattningen å bensin och brännolja innebure en hård ekonomisk belastning på biltrafiken och i synnerhet på den bensindrivna lastbilstrafiken. Anledningen till att skatten på brännolja sattes lägre än på bensinen syntes i främsta rummet ha varit önskemålet att lastbilägarna skulle övergå till dieseldrivna vagnar, vilket på grund av att dessa vagnar droge mindre bränsle per mil skulle minska importen av drivmedel. En bidragande omständighet syntes även ha utgjorts av dieseloljans lägre importpris. En årskalkyl för ett åkeri vid bensin- eller dieseldrift visade klart svårigheterna för åkerier med bensindrift att hävda sig i konkurrensen; vid bensindrift och en årsförbrukning av 16 000 liter å 70 öre uppginge drivmedelskostnaderna till 11 200 kronor, medan vid dieseldrift och en årsförbrukning av 12 000 liter å 53 öre motsvarande kostnader utgjorde 6 360 kronor, alltså en högre kostnad för bensindriften med 4 840 kronor per år. Även om det för närvarande ur flera synpunkter måste anses fördelaktigt, att de flesta större lastbilarna omändrades till dieseldrift, kunde en dylik omläggning under nuvarande import- och materialsvårigheter samt investerings- och kreditbegränsningar icke genomföras. Det vore därför orättvist att låta ägare av bensindrivna lastbilar så hårt drabbas av det ofördelaktiga valutaläge, som de icke kunde förutse då de efter krigsslutet inköpte bensindrivna vagnar i tro att bensinpriset ej skulle väsentligt höjas. De lägre driftkostnaderna vid dieselmotorer betydde härvid mindre, då dessa motorer varit och fortfarande vore avsevärt dyrare. Det måste i nuvarande läge dessutom anses som en misshushållning att kassera det stora antalet välbehållna bilmotorer för bensindrift, som nu funnes i bruk i lastvagnar. Det syntes därför skäligt, att — om nuvarande höga bensinbeskattning skulle bibehållas — fordonsskatten å bensindrivna lastautomobiler sänktes för att minska driftkostnaderna för dem i jämförelse med de dieseldrivna.

I de likalydande *motionerna I: 298 och II: 379* ha till en början utvecklats vissa synpunkter beträffande frågan om sänkning av den direkta beskattningen. I detta hänseende har i motionerna förordats, att uttagningsprocenten för den statliga inkomstkatten sänktes från 100 till 90 för senare hälften av budgetåret 1949/50. Enligt vad i motionerna framhållits skulle härigenom uppkomma en inkomstminskning för statsverket under nämnda tidsperiod med omkring 65 milj. kronor.

I motionerna har vidare anförts, att även konsumtionsbeskattningen i vårt land på vissa punkter vore alldeles för hög och högre än som på lång

sikt kunde anses försvarligt. Den borde därför så snart som möjligt reduceras. Detta gällde särskilt beskattningen av papper samt den extra beskattningen av bensin, vilka båda skatter även verkade menligt på näringslivet. Enligt motionärernas mening borde man redan nu taga i sikte att under nästkommande år om inga oförutsedda händelser inträffade avskaffa dessa båda extra skatter. Det vore beklagligt, att vårt ekonomiska läge för närvarande vore sådant, att en reduktion av skatteinkomsterna och budgetöverskottet med en summa överstigande 250 milj. kronor som dessa extra skatter inbringade icke vore möjlig redan i år. Detta berodde därpå att den samhälls-ekonomiska jämvikten — för vars återställande dessa extraskatter infördes — eljest skulle gå förlorad. Däremot borde det vara möjligt att utan dröjsmål skrida till en avveckling av bensinransoneringen och på så sätt uppmuntra den ur olika synpunkter mycket betydelsefulla bilismen. Den konsumtionsökning, som kunde väntas inträda efter ransoneringens försvinnande, kunde ej med säkerhet beräknas i förväg men uppskattades av motionärerna till omkring 100 000 m³. Statskassan skulle därigenom erhålla med omkring 45 milj. kronor ökade skatteintäkter. Dessutom skulle ransoneringens avveckling medföra en reduktion av kostnaderna såväl för det allmänna som för näringslivet samt utöva ett indirekt gynnsamt inflytande. Den ökade belastning på betalningsbalansen som bensinimportens ökning skulle medföra vore ej av den storleksordning att den borde lägga hinder i vägen för en så önskvärd reform som bensinransoneringens avveckling. Bensinen kostade för närvarande i amerikansk hamn 9 öre per liter och i svensk hamn 11,5 öre. I stor utsträckning skedde transporter på svenska kölar. Om man beräknade valutautgifterna till 10 öre per liter bensin, skulle en import av ytterligare 100 000 m³ kosta ca 10 milj. kronor i främmande valuta, vilket tyvärr till väsentlig del skulle utgå i dollar. Utsikterna att så småningom i växande grad kunna erlagga betalning i pund sterling vore för närvarande svårbedömliga. Däremot finnes utsikter att under de närmaste åren en betydande ökning av oljeraffineringen skulle kunna ske inom Sverige, varvid betalning för införsel av råoljan avsåges kunna till stor del ske i pund. När bensinransoneringen infördes beräknades, att besparingen i utländsk valuta skulle röra sig omkring 35—50 milj. kronor. Effekten hade ej blivit så stor som beräknats. Att ytterligare skärpa ransoneringen i syfte att driva upp valutabesparingen vore icke möjligt med hänsyn till de ytterligare rubbningar av allvarlig art, som detta skulle få beträffande nyttotrafiken. Den valutabesparande effekten genom ransoneringen syntes sålunda vara mindre än hälften av den man från början avsåge. Med hänsyn till vår brist på främmande valutor och särskilt dollar vore givetvis en post på ca 10 milj. kronor en stor summa, men med tanke på de allvarliga olägenheter och kostnader, som motionärerna anfört, syntes dock övervägande skäl tala för att bensinransoneringen borde slopas. Sverige vore i det närmaste ensamt bland de västeuropeiska länderna att ha bensinransonering vid ett så högt bensinpris som det nuvarande. Nu senast hade i februari 1949 Finland avskaffat bensinransoneringen.

I *motionen II: 124* har erinrats om att motionärerna under de närmast föregående åren upprepat sina motioner om uttagandet av en engångsskatt å förmögenheter överstigande 40 000 kronor. En överbalansering av budgeten hade motionärerna icke något att invända emot, därest de härför erforderliga medlen toges ut från de större inkomsterna och förmögenheterna. De för överbalanseringen erforderliga medlen, 500—600 miljoner kronor, borde upptagas för tre år på en gång genom att låta engångsskatten — i den utformning som i motionen närmare angåves — tillföra statskassan ca 1 500 miljoner kronor. Därjämte borde en förbättrad taxering av förmögenheterna komma till stånd.

Slutligen må nämnas att utskottet i anledning av yrkandet i motionerna I: 298 och II: 379 om åtgärder för bensinransoneringens omedelbara avskaffande under hand inhämtat vissa upplysningar i sagda hänseende från statliga myndigheter. I anledning härav har inom *statens bränslekommission* upprättats en den 2 maj 1949 dagtecknad *promemoria angående bensinförbrukningen vid ett eventuellt hävande av bensinransoneringen*. Denna promemoria har i transumt såsom *Bilaga* fogats vid förevarande betänkande.

Utskottets yttrande.

I den nu förevarande propositionen nr 24 har Kungl. Maj:t föreslagit, att bestämmelserna rörande omsättnings- och utskänkningsskatten å spritdrycker — vilka av riksdagen pläгат antagas för ett år i sänder och för närvarande gälla intill utgången av juni månad 1949 — skola äga fortsatt giltighet under tiden den 1 juli 1949—den 30 juni 1950.

Emellertid har i anslutning till detta förslag i samma proposition upptagits till behandling ett annat spörsmål av mera allmän räckvidd, nämligen frågan om fortbeståndet för tiden efter juni 1949 av de vid 1948 års riksdag beslutade skärpningarna på den indirekta beskattningens område i syfte att överbalansera budgeten.

Av den här ovan lämnade redogörelsen, jämförd med vad 1948 års bevillningsutskott anfört i sitt betänkande den 1 juni 1948 (nr 48) i anledning av det då föreliggande förslaget om införande av pappersbeskattningen, framgår *dels* att ifrågasvarande skärpningar på den indirekta beskattningens område skulle avse i tablån å s. 13 angivna varuslag och skattetitlar, *dels ock* att skatteökningarna vid nyssnämnda tidpunkt, den 1 juni 1948, beräknades medföra inkomstökningar för statsverket på sätt framgår av tablån.

I anslutning till denna tablå må framhållas, att det icke är möjligt att mera exakt fastslå i vad mån beräkningarna av förenämnda inkomstökning visat sig riktiga; det torde emellertid kunna antagas att några större avvikelser icke uppstått.

I den nu föreliggande propositionen nr 24 har föredragande departementschefen erinrat om att — då förslag framlades för 1948 års riksdag om ge-

Varuslag m. m.	Inkomstökning (för helt budgetår enligt beräkning i juni 1948) milj. kr.
1) Spritdrycker.....	56
2) Vin.....	6
3) Maltdrycker (inkl. lagrat svagdricka)	17
4) Läskedrycker.....	10·4
5) Tobaksvaror.....	50
6) Nöjesskatt.....	23
7) Varuskatt.....	39
8) Bensin och brännolja.....	209·25
9) Totalisatormedel.....	7
10) Tipsmedel.....	10
11) Lotterimedel.....	25
12) Pappersskatt.....	48
Summa	500·65

nomförandet av nämnda skatteskärpningar, som åsyftade att åstadkomma den överbalansering av budgeten som i dåvarande läge ansåges ofrånkomlig — dessa skatteskärpningar skulle vara av tillfällig natur och att frågan om skatteskärpningarnas fortbestånd med hänsyn härtill borde prövas av 1949 års riksdag. Vidare har departementschefen i propositionen nr 24 anført, att enligt hans mening borde de vid 1948 års riksdag beslutade skattehöjningarna — med viss jämkning beträffande totalisatormedlen — oförändrade fortbestå under budgetåret 1949/50. Departementschefen ville vidare erinra om att ifrågavarande skatteskärpningar i flertalet fall formellt icke vore tidsbegränsade; endast skatterna å spritdrycker och papper vore begränsade till sin giltighetstid, vilken utginge den 30 juni 1949. Med undantag av sistnämnda två skatter erfordrades alltså intet formellt beslut av riksdagen för ett fortsatt uttagande av de skärpta skatterna. Enligt departementschefen avsåge i själva verket den fråga, som riksdagen hade att taga ställning till i anledning av propositionen nr 24, huruvida för nästkommande budgetår en överbalansering av budgeten av den storleksordning, som förutsattes i statsverkspropositionen, skulle anses erforderlig.

I detta sammanhang bör erinras om att Kungl. Maj:t dels i propositionen den 28 januari 1949, nr 25, hemställt om bemyndigande för Kungl. Maj:t att föreskriva ändrade grunder för fördelning av totalisatormedel, dels ock i en den 25 februari 1949 dagtecknad proposition, nr 72, framlagt förslag om fortsatt giltighet av förordningen om pappersskatt för tiden den 1 juli 1949—den 30 juni 1950. Förstnämnda proposition har bifallits av riksdagen.

Inom riksdagen har väckts ett flertal motioner, däri behandlats frågan om skatteskärpningarnas fortbestånd för tiden efter juni 1949. Sålunda har i de likalydande motionerna I: 218 (av herrar Öhman och Norling) och II: 272 (av herr Hagberg i Luleå m. fl.) yrkats upphävande av samtliga vid 1948 års riksdag beslutade skärpningar på den indirekta beskattningens område. I

de likalydande motionerna I: 232 (av herr Näsgård m. fl.) och II: 295 (av herr Jonsson i Skedsbygd m. fl.) samt de likalydande motionerna I: 233 (av herr Carl Eric Ericsson m. fl.) och II: 298 (av herr Birke m. fl.) har yrkats, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 24 måtte upphäva den skärpta beskattningen å bensin och brännolja från och med den 1 juli 1949. Vidare har i en den 19 februari 1949 dagtecknad, i andra kammaren väckt motion, nr 297, (av herrar Åhman och Rosén) yrkats att riksdagen måtte besluta, att fordonsskatten å bensindrivna lastautomobiler skulle sänkas med 50 procent under den tid som den skärpta beskattningen av drivmedel uttoges.

I anslutning härtill må nämnas att i de likalydande motionerna I: 298 (av herr Bergvall m. fl.) och II: 379 (av herr Ohlin m. fl.) — vilka motioner väckts i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 181 angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1949/50 m. m. — hemställts *dels* att riksdagen måtte besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldiga, som avses i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för den del av budgetåret 1949/50 som fölle inom tiden 1 juli till 31 december 1949 med 100 procent av grundbeloppet samt för tiden 1 januari till 30 juni 1950 med 90 procent av grundbeloppet, *dels ock* att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa att Kungl. Maj:t måtte omedelbart vidtaga åtgärder för bensinransonerings avskaffande.

Beträffande nöjesskatten har i ett flertal, vid riksdagens början väckta motioner yrkats — under hänvisning till den vid 1948 års riksdag beslutade skärpningen av nöjesskatten för biografföreställningar — att ändringar måtte vidtagas med avseende å nämnda skatt. I de likalydande motionerna I: 103 (av fru Svenson m. fl.) och II: 121 (av herrar Ericsson i Näs och Larsson i Luttra) har sålunda hemställts, att riksdagen måtte besluta att sänka nöjesskatten vid biografföreställningar till högst 20 procent, där sådana arrangerades av samlingslokalägande föreningar. I motionen I: 217 (av herr Nordenson) har hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning rörande möjligheten att åstadkomma en sänkning av nöjesskatten för biografföreställningar och att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen snarast möjligt framlägga förslag i ärendet. Slutligen har i motionen II: 271 (av herrar Spångberg och Ericsson i Näs) hemställts, att riksdagen måtte besluta att 20 procent av de skattebelopp, som influtit vid visning av svensk film, på lämpligt sätt direkt och omedelbart tillfördes vederbörande svenska producent.

I fråga om pappersskatten må nämnas, att i de likalydande motionerna I: 255 (av herr Domö m. fl.) och II: 320 (av herrar Hjalmarson och Staxäng) yrkats avslag å Kungl. Maj:ts förslag om förlängning av giltighetstiden för förordningen om pappersskatt.

Under hänvisning till att i de förut omnämnda motionerna I: 218 och II: 272 yrkats upphävande av samtliga vid 1948 års riksdag beslutade skärpningar på den indirekta beskattningens område har i motionen II: 124 (av herr Persson i Landafors m. fl.) föreslagits, att riksdagen måtte besluta ut-

taga en engångsskatt på större förmögenheter i enlighet med de riktlinjer som angivits i motionen II: 124.

Den i propositionen nr 72 väckta frågan om fortsatt giltighet av förordningen om pappersskatt kommer utskottet att behandla i ett särskilt betänkande. I följd härav kommer utskottet ej heller att nu taga ställning vare sig till motionerna I: 218 och II: 272, i vad därigenom yrkas upphävande av pappersbeskattningen, eller till motionerna I: 255 och II: 320.

Beträffande spørsmålet om bibehållande av den skärpta nöjesskatten för biografföreställningar kan enligt utskottets mening ett avgörande härutinnan träffas utan att samtidigt behandlas de frågor, vilka väckts i de förut nämnda motionerna I: 217, II: 271 samt I: 103 och II: 121. Dessa fyra motioner kommer utskottet fördenskull att upptaga till behandling i ett särskilt betänkande.

Såsom framgår av det anförda genomfördes de av 1948 års riksdag beslutade skärpningarna på den indirekta beskattningens område i syfte att åstadkomma en sådan överbalansering av budgeten för budgetåret 1948/49 som i dåvarande läge ansågs erforderlig. Enligt beräkningarna vid 1948 års riksdag skulle statsverket genom nämnda beskattning tillföras ett inkomstbelopp av omkring 500 miljoner kronor. För budgetåret 1948/49 beräknas överbalanseringen enligt propositionen nr 181 till omkring 300 miljoner kronor.

Såvitt utskottet kunnat finna har under tiden efter dessa skatteskrpningars genomförande icke inträtt sådan förändring i det allmänna ekonomiska läget, att det kan anses tillrådligt att för budgetåret 1949/50 avstå från den stabiliserande faktor som en överbalansering av budgeten innebär. I vilken utsträckning en överbalansering för sistnämnda budgetår bör eftersträvas kan självfallet vara föremål för delade meningar. Enligt vad föredragande departementschefen anförde böra samtliga de vid 1948 års riksdag beslutade extraordinära skattehöjningarna — med ett statsfinansiellt sett oväsentligt undantag (totalisatormedlen) — bibehållas oförändrade under nästkommande budgetår. Med utgångspunkt härifrån har departementschefen i propositionen nr 181 beräknat överbalanseringen av driftbudgeten till 618 miljoner kronor. Enligt vad utskottet inhämtat torde emellertid nämnda belopp numera böra beräknas till omkring 670 miljoner kronor. Motsvarande överbalansering hade i statsverkspropositionen beräknats till omkring 720 miljoner kronor.

Då utskottet i enlighet med vad sålunda anförts hyser den uppfattningen, att en överbalansering av budgeten är erforderlig jämväl för nästkommande budgetår, har utskottet icke funnit anledning till erinran mot det i propositionen nr 24 framlagda förslaget om fortsatt giltighet under nämnda budgetår av de nuvarande bestämmelserna rörande omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker. Utskottet förordar alltså att förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å

spritdrycker — i den lydelse förordningen erhållit i samband med skatteskräpningen vid 1948 års riksdag — förlänas fortsatt giltighet intill utgången av juni månad 1950.

Beträffande frågan om fortbeståndet för tiden efter juni 1949 av övriga vid 1948 års riksdag beslutade skatteskräpningar -- med undantag för skräpningarna av skatterna å bensin och brännolja, som utskottet i det följande kommer att behandla särskilt för sig — eller alltså skräpningarna i fråga om beskattningen av vin, maldrycker, läskedrycker, tobaksvaror, biografföreställningar och sådana varor, för vilka varuskatt utgår, tillstyrker utskottet likaledes, att dessa skräpningar bibehållas oförändrade under budgetåret 1949/50. Vad nu sagts är tillämpligt även med avseende å den vid 1948 års riksdag beslutade ökningen av statsverkets andel i totalisator-, tips- och lotterimedel, dock med den jämkning som föranletts av det i propositionen nr 25 framlagda, av riksdagen godkända förslaget om ändrade grunder för fördelning av totalisatormedel.

Den i propositionen nr 24 berörda frågan om bibehållande under nästkommande budgetår av tilläggsskatterna å bensin och brännolja har varit föremål för delade meningar. Sålunda må nämnas att i ett flertal motioner yrkats att — då denna skärpta beskattning verkade ojämnt och orättvist och även i övrigt vore förenad med avsevärda olägenheter — beskattningen i fråga måtte upphävas med utgången av juni månad 1949. I vissa andra motioner har förutsatts att beskattningen av bensin och brännolja i oförändrat skick skulle bibehållas jämväl under nästföljande budgetår; samtidigt har emellertid förordats att i stället andra åtgärder skulle vidtagas som ägde samband med nämnda beskattning. I detta hänseende må erinras om det motionsvis framförda yrkandet om nedsättning av fordonsskatten för bensindrivna lastautomobiler. Vidare har i motionsväg framförts yrkande om att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om åtgärder för bensinransoneringens omedelbara avskaffande; och motionärerna ha härvid utgått från bl. a. den förutsättningen att nu ifrågasvarande skärpta beskattning skulle bestå även för tiden efter juni 1949.

Såvitt utskottet kunnat finna skulle ett borttagande från och med den 1 juli 1949 av den skärpta bensin- och brännolja beskattningen medföra ett betydande inkomstbortfall för statsverket under nästkommande budgetår. Enligt för utskottet tillgängliga siffror kan totalkonsumtionen av bensin under sagda budgetår — med bibehållen ransonering — beräknas till 750 000 kubikmeter, för vilken bensinmängd tilläggsskatten uppgår till 202,5 miljoner kronor. I statlig verksamhet — försvaret, de affärsdrivande verken m. fl. — kan den kvantitet bensin, för vilken skatt utgår, beräknas till omkring 60 000 kubikmeter; och för denna kvantitet utgör tilläggsskatten något över 16 miljoner kronor. Då tilläggsskatterna å bensin och brännolja kunna beräknas till totalt omkring 210 miljoner kronor, skulle nettointkomstbortfallet för nästkommande budgetår genom tilläggsskatternas upphävande från och med den 1 juli 1949 kunna uppskattas till omkring 190 miljoner kronor.

Enligt utskottets mening skulle ett inkomstbortfall av denna storleksordning avsevärt försvåra strävandena att uppnå en samhällsekonomisk balans. I nuvarande läge synes det vara i hög grad angeläget att en betryggande överbalansering av budgeten äger rum; enligt utskottet måste fördelen härav vara större än de nackdelar, som äro förenade med ett bibehållande under ytterligare ett år av den skärpta bensin- och brännoljebeskattningen. Härvid har utskottet fäst avseende vid särskilt den omständigheten, att nu berörda nackdelar uppenbarligen göra sig starkast gällande under tiden närmast efter skatteskräpningarnas ikraftträdande och framträda med mindre styrka efteråt sedan framför allt pridförhållandena någorlunda stabiliserats. Av olika skäl torde det ej vara lämpligt att välja den lösningen, att ifrågavarande tilläggsskatter borttagas i etapper och att skatterna således endast delvis upphävas från och med den 1 juli 1949. Med hänsyn härtill — och oavsett frågan huruvida bensinransoneringen bör upphävas omedelbart eller icke — tillstyrker utskottet, att den vid 1948 års riksdag genomförda skärpta beskattningen av bensin och brännolja får fortbestå — helt oförändrad — även under tiden den 1 juli 1949—den 30 juni 1950.

Utskottet finner ej skäl att i detta sammanhang förorda någon ändring i beskattningen av bensindrivna lastautomobiler.

Vid nu angivna förhållanden avstyrker utskottet *dels* de likalydande motionerna I: 218 och II: 272, till de delar motionerna upptagits till behandling i detta betänkande, *dels* de likalydande motionerna I: 232 och II: 295, *dels* de likalydande motionerna I: 233 och II: 298, *dels* ock motionen II: 297.

Vidare avstyrkes motionen II: 124.

Såsom förut omnämnts har i de likalydande motionerna I: 298 och II: 379 hemställts — förutom om viss sänkning av uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten under senare hälften av budgetåret 1949/50 — att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa att Kungl. Maj:t måtte omedelbart vidtaga åtgärder för bensinransoneringens avskaffande. Dessa motioner ha väckts i anslutning till Kungl. Maj:ts den 1 april 1949 dagtecknade proposition nr 181 angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1949/50, m. m. Utskottet har emellertid i ett sammanhang övervägt *dels* de i propositionen nr 24 berörda frågorna om fortsatt skärpt indirekt beskattning — bland annat av bensin — under nästkommande budgetår och *dels* nyssnämnda proposition nr 181. Med hänsyn härtill har utskottet ansett sig kunna verkställa en sådan uppdelning av motionerna I: 298 och II: 379, att i förevarande betänkande behandlas yrkandet rörande bensinransoneringens omedelbara avskaffande, medan yrkandet om sänkning av uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten prövas av utskottet först senare i samband med behandlingen av inkomstberäkningarna för budgetåret 1949/50.

Till motivering för yrkandet om bensinransoneringens omedelbara avskaffande har anförts bl. a. att — ehuru den konsumtionsökning som kunde väntas inträda efter ransoneringens försvinnande ej med säkerhet kunde

beräknas i förväg — ökningen uppskattades till 100 000 kubikmeter för helt år räknat, att statskassan härigenom skulle erhålla med omkring 45 miljoner kronor ökade skatteintäkter, att ransoneringens avveckling skulle medföra en reduktion av kostnaderna såväl för det allmänna som för näringslivet och utöva ett indirekt gynnsamt inflytande samt att den ökade belastningen på betalningsbalansen, som bensinimportens ökning skulle medföra, icke vore av den storleksordning att den borde lägga hinder i vägen för en så önskvärd reform som bensinransoneringens avveckling. I anslutning härtill har i motionerna framhållits, att genom den förstärkning av budgeten för budgetåret 1949/50 som erhöles bl. a. genom ytterligare bensinskattemedel till följd av ökningen av bensinkonsumtionen, erhöles täckning för vad statskassan komme att förlora genom den i motionerna samtidigt förordade sänkningen av uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten.

Även enligt utskottets uppfattning är det önskvärt att bensinransoneringen — liksom även den skärpta bensinbeskattningen — avvecklas så snart som förhållandena medgiva detta. Vid bedömandet av denna fråga bör emellertid närmare undersökas, i vilken omfattning bensinkonsumtionen kommer att öka vid fri handel och vilka konsekvenser som härvid göra sig gällande.

Utskottet har från bränsle- och trafikkommissionerna införskaffat upplysningar angående den antagliga konsumtionsökningen därest bensinransoneringen nu skulle upphävas. Enligt vad utskottet därvid erfarit skulle konsumtionsökningen antagligen komma att avsevärt överstiga den i förevarande motioner angivna kvantiteten; en ökning med omkring 200 000 kubikmeter för helt år räknat skulle vara mest trolig.

Vid utskottets ställningstagande till den nu föreliggande frågan har utskottet fäst avgörande vikt vid spørsmålet, huruvida den nuvarande tillgången på s. k. hårdvaluta kan anses medgiva en ökning av bensinimporten med omkring 200 000 kubikmeter per år. Enligt utskottets uppfattning är valuta-läget för närvarande sådant, att hårdvaluta icke kan ställas till förfogande för inköp av sistnämnda kvantitet bensin.

Med hänsyn härtill finner utskottet sig böra avstyrka motionerna I: 298 och II: 379, till den del motionerna innefatta hemställan om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan att Kungl. Maj:t måtte omedelbart vidtaga åtgärder för bensinransoneringens avskaffande.

Vid de tillfällen då 1948 års bevillningsutskott tog ställning till de utav Kungl. Maj:t framlagda förslagen om skärpt indirekt beskattning underströks från utskottets sida vad departementschefen uttalat därom, att den skärpta indirekta beskattningen — som ju förordats i syfte att åstadkomma en överbalansering av budgeten och icke för att täcka löpande statsutgifter — borde vara av endast tillfällig natur.

I likhet med 1948 års bevillningsutskott vill utskottet särskilt understryka att de vid 1948 års riksdag genomförda skärpningarna på den indirekta beskattningens område äro av endast tillfällig natur och åsyfta att bidra till

överbalanseringen av budgeten. Den omständigheten att nu ifrågavarande skatteskärpningar — därest utskottets föreliggande förslag godkännas av riksdagen — komma att erhålla en giltighetstid av något mer än två år, torde icke kunna föranleda att beskattningen bör karakteriseras på annat sätt än nyss angivits. I enlighet härmed förutsätter utskottet, att jämväl 1950 års riksdag beredes tillfälle att taga ställning till frågan om den skärpta beskattningens fortbestånd.

I nu förevarande avseende vill utskottet emellertid därjämte hänvisa till att Kungl. Maj:t den 22 april 1949 bemyndigat chefen för finansdepartementet att tillkalla sakkunniga med uppdrag att verkställa en översyn av skatterna till staten och deras verkningar. I direktiven för dessa sakkunniga, som numera tillkallats, har anförts bl. a., att de sakkunniga hade att taga ståndpunkt till frågan om avvecklingen av de extraordinära konsumtionsskatter som av 1948 års riksdag beslutades såsom led i åtgärderna till skydd för penningvärdet. Av nämnda direktiv framgår sålunda, att frågan om fortbeståndet av skatteskärpningarna för tiden efter den 30 juni 1950 redan aktualiserats.

Utskottets hemställan.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A) att riksdagen måtte, med godkännande av Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 24,

1) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker,

2) förklara sig icke hava något att erinra emot ett bibehållande under nästkommande budgetår av de år 1948 vidtagna skärpningarna i den indirekta beskattningen m. m., avseende, såvitt nu är i fråga:

- a) beskattningen av vin,
- b) beskattningen av maltdrycker,
- c) beskattningen av läskedrycker,
- d) beskattningen av tobaksvaror,
- e) nöjesskatten,
- f) varuskatten,

g) beskattningen av bensin och brännolja,

h) statsverkets andel i totalisator-, tips- och lotterimedel, i den mån annat ej följer av vad innevarande års riksdag beslutat i fråga om fördelningen av totalisatormedlen; samt

B) att följande motioner, nämligen:

de likalydande motionerna I: 218 av herrar Öhman och Norling samt II: 272 av herr Hagberg i Luleå m. fl., till de

Bevillningsutskottets betänkande nr 38.

delar motionerna upptagits till behandling i nu föreliggande betänkande,

de likalydande motionerna I: 232 av herr Näsgård m. fl. och II: 295 av herr Jonsson i Skedsbygd m. fl.,

de likalydande motionerna I: 233 av herr Carl Eric Ericsson m. fl. och II: 298 av herr Birke m. fl.,

de likalydande motionerna I: 298 av herr Bergvall m. fl. och II: 379 av herr Ohlin m. fl., till den del motionerna upptagits till behandling i detta betänkande,

motionen II: 297 av herrar Åhman och Rosén samt

motionen II: 124 av herr Persson i Landafors m. fl.,

måtte, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet ovan anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Stockholm den 10 maj 1949.

På bevillningsutskottets vägnar:

ADOLV OLSSON.

Närvarande:

från första kammaren: herrar Wahlmark, Ekman, Velander, Franzon*, Wehtje, Rosander, Petré, Einar Eriksson, Erik Gustaf Andersson och Niklasson; samt

från andra kammaren: herrar Olsson i Gävle, Sandberg, Jonsson i Skedsbygd, Kristensson i Osby, Sundström, Hagberg i Malmö, Nilsson i Kristinehamn, Persson i Svensköp, Bladh och Kärlander.

* Icke närvarit vid justering av betänkandet.

Reservationer:

I) av herrar *Velander, Wehtje, Niklasson, Jonsson* i Skedsbygd och *Hagberg* i Malmö, vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort erhålla denna lydelse:

»I den nu förevarande propositionen nr 24 — — — (= utskottet s. 12 rad 19 uppiifrån — s. 15 rad 12 uppiifrån) — — — i ett särskilt betänkande.

Syftet med de vid 1948 års riksdag beslutade skärpningarna av den indirekta beskattningen angavs vara att åvägabringa en ur penningpolitisk synpunkt betingad överbalansering av budgeten. För budgetåret 1948/49 be-

räknades statsverket genom denna beskattning komma att tillföras ett inkomstbelopp av omkring 500 miljoner kronor. I propositionen nr 181 till årets riksdag uppskattas överbalanseringen för sagda budgetår till omkring 300 miljoner kronor.

Enligt vad föredragande departementschefen anfört — — — (= utskottet s. 15 rad 16 nedifrån — rad 8 nedifrån) — — — 720 miljoner kronor.

Även om det i nuvarande läge för vinnande av samhällsekonomisk balans bör eftersträvas att genom indirekt beskattning söka vidmakthålla en överbalansering av budgeten, kan självfallet delade meningar råda rörande den utsträckning, i vilken detta bör ske. I varje fall torde i sådant hänseende något visst belopp icke kunna på förhand fastställas såsom ett ofrånkomligt minimum. Beloppets storlek måste bli beroende på prövningen av de olika förslag till skattehöjningar, som föreligga, och de verkningar av förslagets genomförande, som måste vara att räkna med.

Från sålunda antydda utgångspunkter har utskottet icke funnit — — — (= utskottet s. 15 rad 5 nedifrån — s. 16 rad 1 nedifrån) — — — 190 miljoner kronor.

Ett inkomstbortfall av angiven storleksordning må visserligen icke bagatelliseras. Mot detsamma måste dock ställas de menliga återverkningar i skilda hänseenden, som med tilläggsskatterna å bensin och brännolja äro förenade. Redan 1948 års bevillningsutskott ansåg, att dessa återverkningar vore av annan räckvidd än dem som följde exempelvis av skärpningarna i beskattningen av spritdrycker och tobaksvaror, i det att dessa skatteskräpningar drabbade i huvudsak sådana varor, som uppenbarligen kunde rubriceras såsom umbärliga och vilkas beskattning icke medförde några rubbningar inom produktionen eller näringslivet i övrigt. Att en sådan olikhet föreligger, har också understrukits av konsumtionsskatteberedningen, som uttalat, att en skärpt beskattning av motorfordon och drivmedel till dessa fordon — i motsats till övriga av beredningen tillstyrkta skatteskräpningar — i viss mån kunde komma att drabba även icke umbärliga varor samt att en beskattning av motortrafiken givetvis komme att få återverkningar på stora delar av näringslivet.

Med hänsyn till det sålunda anförda framstår en avvägning såsom nödvändig mellan å ena sidan angelägenheten av att åstadkomma en överbalansering av budgeten och å andra sidan de icke önskvärda återverkningarna på bilismen och näringslivet över huvud taget. Att märka är emellertid, att i förra hänseendet hitintills något verkligt försök icke gjorts vare sig av konsumtionsskatteberedningen, departementschefen eller 1948 års bevillningsutskott att klarlägga betydelsen och värdet av en överbalansering av här ifrågasvarande omfattning för penningvärdet eller för den samhällsekonomiska balansen i stort. Man har på den punkten begränsat sig till att uttala och i olika sammanhang upprepa, att överbalanseringen är nödvändig med hänsyn till det rådande läget, samtidigt som man sökt att så långt möjligt bagatellisera de allvarliga rubbningar och olägenheter för bilismen, för näringslivet samt därmed för folkhushållet i dess helhet, som tilläggsbeskattningen av motorismen måste förutsättas draga med sig.

I sistnämnda hänseende kan icke bortses ifrån att, såsom jämväl i andra sammanhang betonats, motortrafiken till sin allt övervägande del är ett oundgängligt hjälpmedel för samfärdsel och näringsliv. Biltransporterna ha erhållit en allt mer ökad omfattning och betydelse. Icke minst gäller detta beträffande transporten av jordbrukets och skogsbrukets produkter samt samfärdseln i övrigt för landsbygdens befolkning. En extra belastning av motorismen framstår ock i särskild grad såsom ett de mindre och avlägset belägna orternas problem. För näringslivet och för befolkningen exempelvis i Norrland och andra därmed jämförliga delar av landet måste en sådan belastning framstå såsom orättvis och uppenbarligen stridande mot principen om jämlikhet i beskattningen. Att den haft en produktionshämmande effekt samt medfört en ogynnsam förskjutning av produktionens inriktning synes ovedersägligt. Konsekvenserna för våra exportindustrier av de på grund av densamma förhöjda transportkostnaderna kunna icke förbises. Därigenom minskas dessa industriers konkurrenskraft, vilket särskilt i nuvarande världsmarknadsläge med tilltagande exportmotstånd är ägnat att föranleda menliga följder för vårt näringsliv. På grund av sin konstruktion och sina påtagliga verkningar kan tilläggsbeskattningen av motorismen sålunda icke förutsättas kunna bidra till ett återvinnande resp. vidmakthållande av den samhällsekonomiska balansen, som dock förklarats vara syftet därmed. Flertalet av de stora näringsorganisationerna i landet ha ock på sin tid från sådana utgångspunkter bestämt avstyrkt införandet av densamma.

Ifrågavarande beskattning har i skilda sammanhang betecknats såsom ett tvångslån från motorismen, ett tvångslån som enligt otvetydiga förklaringar skall återbetalas till denna. Ju större detta tvångslån blir, ju längre denna tilläggsbeskattning med andra ord får fortbestå, desto större svårigheter måste ur budgetära och andra synpunkter anmäla sig, när återbetalningen skall äga rum. Enligt riksdagens ståndpunktstaganden har den principen fastslagits, att en särbeskattning av motorismen icke får avse någonting annat eller mera än en täckning av de ökade utgifter eller kostnader, som motorismen förorsakar vägväsendet. Motorismen får på grund härav icke göras till en skatteälla eller budgetregulator i övrig mening. Den orättvisa, som tilläggsbeskattningen av bensin och brännolja ur ovan antydda synpunkter måste anses innebära för motorismen och för alla dem, som äro verksamma inom detta avsnitt av företagsamheten eller i övrigt beröras därav, synes utskottet icke kunna längre få fortbestå. Utskottet förordar alltså, att denna tilläggsbeskattning upphäves med utgången av nästkommande juni månad.

Såsom förut omnämnts — — — (= utskottet s. 17 rad 20 nedifrån—s. 18 rad 10 nedifrån) — — — bensinransoneringens avskaffande.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A) att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 24 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas,

1) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker,

2) med bifall till de likalydande motionerna I: 232 av herr Näsgrård m. fl. och II: 295 av herr Jonsson i Skedsbygd m. fl. samt de jämväl likalydande motionerna I: 233 av herr Carl Eric Ericsson m. fl. och II: 298 av herr Birke m. fl. *dels* besluta, att den gällande tilläggsbeskattningen av bensin och brännolja skall upphöra att gälla med utgången av juni månad 1949 *dels ock* i anslutning därtill antaga följande

F ö r s l a g

till

förordning angående upphävande av förordningen den 5 mars 1948 (nr 81) om tilläggskatt å bensin, m. m.

Härigenom förordnas, att *dels* förordningen den 5 mars 1948 (nr 81) om tilläggskatt å bensin *dels ock* förordningen samma dag (nr 83) om tilläggskatt å vissa för drivande av automobil använda brännolja skola upphöra att gälla med utgången av juni månad 1949.

---

3) förklara sig icke hava något att erinra emot ett bibehållande under nästkommande budgetår av de år 1948 vidtagna skärpningarna i den indirekta beskattningen m. m., avseende, såvitt nu är i fråga:

- a) beskattningen av vin,
- b) beskattningen av maldrycker,
- c) beskattningen av läskedrycker,
- d) beskattningen av tobaksvaror,
- e) nöjesskatten,
- f) varuskatten,
- g) statsverkets andel i totalisator-, tips- och lotterimedel, i den mån annat ej följer av vad innevarande års riksdag beslutat i fråga om fördelningen av totalisatormedlen; samt

B) att följande motioner, nämligen:

de likalydande motionerna I: 218 av herrar Öhman och Norling samt II: 272 av herr Hagberg i Luleå m. fl., till de delar motionerna upptagits till behandling i nu föreliggande betänkande,

de likalydande motionerna I: 298 av herr Bergvall m. fl.

och II: 379 av herr Ohlin m. fl., till den del motionerna upptagits till behandling i detta betänkande,

motionen II: 297 av herrar Åhman och Rosén, samt

motionen II: 124 av herr Persson i Landafors m. fl.

måtte av riksdagen lämnas utan åtgärd.»

II) av herrar *Petrén, Sandberg, Kristensson* i Osby och *Persson* i Svensköp, vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort hava följande lydelse:

»I den nu förevarande — — — (= utskottet s. 12 rad 19 uppfifrån—s. 17 rad 6 uppfifrån) — — — den skärpta bensin- och brännolja beskattningen. Av olika skäl — — — (= utskottet s. 17 rad 11 uppfifrån—s. 18 rad 13 uppfifrån) — — — för den statliga inkomstskatten.

Utskottet delar den i motionerna I: 298 och II: 379 framförda uppfattningen, att det är önskvärt, att bensinransoneringen liksom även den skärpta bensinbeskattningen avvecklas så snart förhållandena det medger. Ett omedelbart borttagande av den extra bensinskatten skulle emellertid som tidigare framhållits innebära ett skattebortfall av ca 190 miljoner kronor, vilket i dagens läge med hänsyn till strävandena att söka uppnå samhälls-ekonomisk balans ej är tillrådligt. Härtill kommer, att om skatten bortföll, skulle efterfrågan på bensin stiga och ransoneringen låsas fast för längre tid framåt. Av hänsyn härtill bör sänkningen av bensinskatten föregås av ransoneringens slopande.

Bensin är en svåransonerad vara. Det är omöjligt att få denna ransonering rättvis. Behovsprövningen kan inte frigöras från godtycke. Det är dessutom svårt att förhindra en svart marknad på bensinhandels område. Ransoneringen medför avsevärda kostnader och kräver åtskillig arbetskraft, som därvid undandrages produktionslivet. Ransoneringen försvårar givetvis även ett rationellt utnyttjande av transportmedlen.

Vid bedömning av möjligheten att nu slopa bensinransoneringen måste först klarläggas, hur mycket bensinförbrukningen härigenom skulle öka. Några exakta beräkningar kunna givetvis ej utföras. Behovsdeklarationerna kunna av naturliga skäl ej reservationslöst läggas till grund för en beräkning. Direkta slutsatser äro vidare svåra att draga av en jämförelse med bensinförbrukningen före ransoneringens införande, bl. a. av den anledningen att ungefär samtidigt med ransoneringens införande bensinpriset höjdes med ca 30 öre per liter. Utskottet har från bränsle- och trafikkommissionerna införskaffat upplysningar angående den antagliga konsumtionsökningen, därest bensinransoneringen nu skulle upphävas. Dessa uppskatta merförbrukningen till minimum 150 000 m³ och maximum 250 000 m³. Vid behandlingen av frågan i utskottet upplystes, att två av de största bensinbolagen, Esso och Shell, uttalat, att de för sin del äro tämligen övertygade om, att någon konsumtionsökning icke skulle bli resultatet av bensinransoneringens slopande, men om en sådan mot förmodan skulle uppstå, vore de av den uppfattningen, att denna ökning icke komme att över-

stiga 5—10 %. Dessa företag ha sålunda bedömt ökningen maximalt till 35 000 à 75 000 m³ per år. Utskottet är medvetet om, att det är utomordentligt svårt att bedöma, hur mycket förbrukningen skulle öka efter ransoneringens slopande, men vill dock som sin uppfattning ange, att den av motionärerna gjorda uppskattningen å 100 000 m³ förefaller trolig.

En ökning av bensinförbrukningen med 100 000 m³ skulle tillföra staten en ökad inkomst av ca 45 miljoner kronor under budgetåret 1949/50. Bensinransoneringens slopande bidrager sålunda till att stärka budgetöverskottet och underlättar genomförandet av den sänkning av den direkta skatten, som föreslagits i motionerna I: 298 och II: 379.

En import av ytterligare 100 000 m³ bensin skulle kosta i främmande valuta omkring 10 miljoner kronor. För närvarande måste denna summa väsentligen erläggas i dollar. Detta blir dock ej i sin helhet en nettoförlust ur valutasynpunkt. Om bensinransoneringen slopas och framfört förslag om sänkning av den direkta skatten vinner bifall, har detta en produktionshöjande effekt och påverkar härmed handelsbalansen i gynnsam riktning. Utskottet vill i detta sammanhang påpeka, att med hänsyn till alla de viktiga importbehov, som för närvarande endast i otillräcklig grad kunna tillgodoses, bliva energiska åtgärder nödvändiga i och för ökning av den svenska exporten. Härvid bör övervägas huruvida icke dessa strävanden bäst gynnas genom valutapolitiska åtgärder. Vidare bör framhållas, att i den mån våra inhemska raffinaderier öka sin bensinproduktion minskas valutaåtgången för bensin. Råoljan, som är utgångsmaterial vid bensinframställningen, kan i väsentlig utsträckning inköpas från mjukvalutaländer och betingar ett avsevärt lägre pris än bensinen.

Utskottet anser, att genom bensinransoneringens avskaffande vinnas så betydande fördelar, att övervägande skäl tala för att denna slopas utan dröjsmål.

Vid de tillfällen — — — (= utskottet s. 18 rad 9 nedifrån — s. 19 rad 16 uppifrån) — — — den 30 juni 1950 redan aktualiserats.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A) att riksdagen måtte — — — (= utskottet s. 19 rad 20 uppifrån — rad 4 nedifrån) — — — fördelningen av totalisatormedlen;

B) att riksdagen med anledning av de likalydande motionerna I: 298 av herr Bergvall m. fl. samt II: 379 av herr Ohlin m. fl. i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa, att Kungl. Maj:t måtte omedelbart vidtaga åtgärder för bensinransoneringens avskaffande; samt

C) att följande motioner — — — (= utskottet s. 19 rad 3 nedifrån — s. 20 rad 6 uppifrån) — — — II: 298 av herr Birke m. fl.,

motionen II: 297 av herrar Åhman — — — (= utskottet s. 20 rad 10—rad 14 uppifrån) — — — utan åtgärd.»

PM

**angående bensinförbrukningen vid ett eventuellt hävande av
bensinransoneringen.**

Allmänt sett torde ett hävande av bensinransoneringen otvivelaktigt komma att medföra en ökad konsumtion även om tilläggsskatten i viss mån kan komma att verka återhållande. Det jämförelsevis höga bensinpriset synes i dagens läge icke vara en tillräckligt återhållande faktor vid fri förbrukning. Sedan en anpassning till priset numera kommit till stånd, synes den huvudsakliga kritiken rikta sig mot själva ransoneringen.

En uppskattning av den ökade förbrukningen i samband med ransoneringens eventuella hävande torde kunna verkställas på basis av förbrukningen under tidigare år. Det synes därvid lämpligt att beakta såväl efterkrigs- som även förkrigsförhållandena.

Av olika anledningar torde som efterkrigsår 1948 års förbrukning icke kunna anses betecknande. En beräkning på grundval av förbrukningen under 1947, vilket år i stort sett får anses vara det härutinnan mest normala efterkrigsåret, lämnar följande resultat. Redovisad förbrukning detta år uppgick till ca 925 000 m³ oaktat förekomsten av den återhållande faktorn körtillståndsprövning, det under senare delen av året införda söndagskör-förbudet samt sparkampanj på frivillig grund. Dessa på förbrukningen återhållande faktorer torde kvantitativt kunna uppskattas till ca 50 000 m³. En helt fri förbrukning under 1947 skulle sålunda kunna beräknas till omkring 975 000 m³ eller inemot 1 000 000 m³.

Förbrukningen under sista normala förkrigsår, 1938, uppgick till ca 755 000 m³. Till grund för en jämförelse med vad förbrukningen skulle blivit efter 1947 med fri handel bör läggas den ökning av antalet motorfordon av olika slag, som ägt rum under tiden ¹/₁ 1939—⁶¹/₁₂ 1947, och därav föranledd ökad bensinförbrukning. Ökningen av motorfordon under denna tid motsvarar i runt tal en ökad förbrukning av ca 120 000 m³. Läggas härtill under samma tid skedd ökning av motordrift inom andra förbrukningsområden såsom jordbruk, skogsbruk, verkstadsdrift m. m., uppskattad till 40—50 000 m³, skulle förbrukningen beräkningsmässigt hava stigit från 755 000 m³ till 915—925 000 m³ under tiden fr. o. m. 1939 t. o. m. 1947.

På samma sätt torde en uppskattning kunna ske beträffande fri förbrukning efter 1948. Genom tillkomsten av nya motorfordon skulle förbrukningen hava ökats med cirka 52 000 m³. Inberäknat stegringen inom övriga förbrukningsområden, uppskattad till 8 000 m³, skulle förbrukningen efter 1948 vid fri handel uppgå till 975—985 000 m³ med fortsatt stegring på grund av nytillkommande motorfordon och motorredskap.

Det i dagens läge ofta påtalade minskade transportbehovet med åtföljande minskad förbrukning torde, därest sådant verkligen föreligger, i viss mån kunna motverkas av alljämt pågående insättning av nya motorenheter samt i samband med bilparkens åldersstegring ökad bensinförbrukning. Vid ett hävande av bensinransoneringen synes det därför icke uteslutet, att konsumtionen skulle komma att uppgå till ovan beräknade förbrukning utan ransonering, nämligen inemot 1 000 000 m³.

För att om möjligt erhålla en allsidig belysning av frågan om bensinransoneringens berättigande har trafikkommissionen i slutet av november 1948

frågat vissa större närings- och intresseorganisationer om deras erfarenhet och allmänna uppfattning av bensinransoneringen (se riksdagens protokoll, andra kammaren, nr 40/1948). Samtliga organisationer hava därvid framhållit, att bensintilldelningarna äro otillräckliga och att de sammanlagda tilldelningarna för närvarande synas täcka cirka 75 % av det av organisationerna uppskattade behovet. Sveriges industriförbund har därjämte framhållit, att man kan räkna med att inköpen, trots det höga priset, komma att uppgå till en avsevärd del av de 25 %, som skulle erfordras för full behovstäckning. Sveriges lantbruksförbund ansåg för sin del, att vid fri handel bensininköpen i vad gäller nyttotrafik sannolikt komma att äga rum i en omfattning, som svarar mot full behovstäckning. Enahanda synpunkter ha framkommit från grosshandelns utredningsinstitut. Å andra sidan har Motormännens riksförbund uttalat, att det höga bensinpriset synes nödvändig-göra en rationalisering av den privata nyttotrafiken och att, om ransone- ringen slopas, den totala förbrukningen på grund av den eventuella rationa- liseringsen sannolikt icke nämnvärt skulle förändras.

Trafikföredragandena i länsstyrelserna ha på förfrågan i allmänhet utta- lat den uppfattningen att bensinpriset icke kommer att i någon större ut- sträckning hindra en ökad förbrukning vid fri handel. De flesta ha vidare uppskattat ökningen av bensinförbrukningen vid slopande av ransoneringen till 25—30 % av nuvarande totala tilldelningskvantiteter.

Flertalet av de hörda näringsorganisationerna och trafikföredragandena i länsstyrelserna hava sålunda hållit för troligt, att en ökning av bensinför- brukningen kommer att inträda vid fri handel med bensin till nuvarande pris. Uppskattningarna av bensinåtgången tyda på att förbrukningssiffran kan komma att stiga till omkring 1 000 000 m³.

I årets importplan är beräknat en förbrukning av 750 000 m³, varför det vid oförändrat konjunkturläge icke torde vara uteslutet att ett slopande av bensinransoneringen skulle medföra en ökad förbrukning av 200—250 000 m³. Skulle emellertid ett minskat transportarbete komma att föreligga och ett inom vissa områden kanske redan märkbart försämrat konjunkturläge inträda med därav följande penningknapphet torde dessa på bensinåtgången inverkan- de faktorer få tillmätas viss betydelse. Försiktigheten bjuder där- för till att sätta den lägre siffran för konsumtionsökningen till 150 000 m³. Att i dagens läge med den mångfald osäkra faktorer, som föreligga vid ett ståndpunktstagande i frågan, mera exakt kunna fastslå den ökade förbruk- ningen är icke möjligt, men torde den dock med ganska stor sannolikhet kunna uppskattas till minimum 150 000 m³ och maximum 250 000 m³.

Vid importplanens uppgörande ha importmöjligheterna i pundvaluta helt utnyttjats. Begränsningarna i importen ha sålunda gått ut över dollarvara. Procentuellt uppgår bensinimporten i pundvaluta till 61,5 % och dollarim- porten till 38,5 %. Ökad import av bensin skulle därför medföra ett ökat dollarutflöde.

Den vid ett slopande av bensinransoneringen uppskattade merförbruk- ningen av 150—250 000 m³ skulle i nuvarande läge betyda en merutgift i dollar av 15—25 milj. kr. för ytterligare import eller också en förtäring av nu befintliga lager. — — —

Stockholm den 2 maj 1949.

Statens bränslekommission

ERIK SEVERIN

Alfred Eklund